

Van Cristin Terrill is verschenen:

Ik besta niet ♡

♡ Ook als e-book verkrijgbaar

Cristin Terrill

Ik besta niet

Uitgeverij Luitingh-Sijthoff

Uitgeverij Luitingh-Sijthoff en drukkerij Bariet vinden het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan.

Het fragment uit *Macbeth* van Shakespeare is afkomstig uit *Verzameld Werk*, vertaald door Willy Courteaux. Antwerpen, Meulenhoff/Manteau, 2007.

© 2013 Cristin Terrill

All Rights Reserved

© 2013 Nederlandse vertaling

Uitgeverij Luitingh-Sijthoff B.V., Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Oorspronkelijke titel: *All Our Yesterdays*

Vertaling: Inge Boesewinkel

Omslagontwerp en -fotografie: Marlies Visser

ISBN 978 90 218 0760 7

NUR 332

www.boekenwereld.com

www.lsamsterdam.nl

www.watlees jij.nu

Voor mijn moeder.
En voor mijn Marina.

Een morgen, en een morgen, en een morgen
Kruipt met zijn trage pas van dag tot dag,
Tot aan het laatste woord in 't boek des tijds;
En alle gistrens lichtten dwazen voor
Op weg naar dorre dood. Uit, stompje kaars!

William Shakespeare, *Macbeth*

1

Em

Ik staar naar het afvoerputje in het midden van de betonnen vloer. Het was het eerste wat ik zag toen ze me in deze cel opsloten en ik ben nog steeds nauwelijks in staat naar iets anders te kijken.

Koppig weigerde ik mee te lopen op mijn dunne gevangenisloffen, waardoor ze gedwongen waren me aan twee armen door de gang te sleuren. Zodra ik het afvoerputje zag, begon ik in paniek te gillen. Het leek wel alsof het steeds groter werd en de kleine, uit betonblokken opgetrokken cel helemaal opslokte. Ik schopte de mannen die me vasthielden, terwijl ik verwoed probeerde mijn armen uit hun ijzeren greep los te wringen. In mijn hoofd kwamen de gruwelijkste scenario's op om te verklaren waarvoor een putje in de vloer nodig was.

Van de verschrikkingen die ik in mijn verbeelding zag, is geen sprake geweest – nog niet tenminste – maar het putje beheerst nog steeds mijn gedachten. Als een magneet trekt het steeds weer mijn aandacht naar zich toe. Zelfs nu ik op mijn zij op het smalle bed tegen de muur lig, blijf ik ernaar turen, alsof er nog iets nieuws aan te ontdekken valt. Maar het enige wat ik zie, is een stukje metaal van vijftien centimeter doorsnee, tweeëndertig kleine gaatjes en een deuk zo groot als een stuiver net naast het midden.

'Wat ben je aan het doen?' Zachtjes klinkt de vertrouwde stem door het verwarmingsrooster.

'Een taart aan het bakken.'

Hij lacht, en mijn mondhoeken krullen omhoog bij het geluid. Het verbaast me een beetje dat mijn spieren nog weten hoe dat moet.

‘Zit je weer naar dat putje te staren?’

Ik reageer niet.

‘Alsjeblieft, Em,’ zegt hij. ‘Je maakt jezelf nog gek.’

Maar ik heb een plan.

Vandaag ga ik eindelijk de geheimen van het putje achterhalen.

Een tijdje later hoor ik de voetstappen van een bewaker dichterbij komen. Zonder klokken, ramen of dagelijkse bezigheden die de eindeloze stroom van seconden doorbreken, is het moeilijk te zeggen hoe laat het is. Het enige waaraan ik de tijd kan afmeten zijn de gesprekken met de jongen in de cel naast me en het komen en gaan van mijn eetlust.

Bij het geluid van de laarzen op het beton begint mijn maag te grommen, als de hond van Pavlov die een bel hoort. Het is zeker lunchtijd.

De zware metalen deur wordt op een kier geschoven waardoorheen Kessler verschijnt, de bewaker met het gezicht waarop haat lijkt te smeulen. De meeste bewakers gedragen zich onverschillig, maar deze heeft echt een bloedhekel aan me. Hij heeft waarschijnlijk de nest in dat hij me moet bedienen en mijn onwil moet

te worden en ze zullen wel bang zijn dat ik zal proberen te ontsnappen en de zwaarbewapende mannen buiten mijn cel met het botte, plastic snijgereedschap te lijf zal gaan.

Ik zet het dienblad naast me op de grond en ga in kleermakerszit bij het putje zitten. Eerst pak ik de vork en ik druk de tanden in een van de schroeven in het rooster. Zoals ik al vermoedde zijn ze te dik, dus gooi ik de vork opzij. Zachtjes tinkelend stuitert hij over het beton en komt naast het dienblad tot stilstand.

Nu is de lepel nog mijn enige hoop. Ik druk de ronding in de gleuf van dezelfde schroef en deze keer krijg ik grip. Ik hou mijn adem in, alsof een luchtdrukverandering in mijn cel alles zou verstoren en ik probeer de schroef in beweging te krijgen door harder op de lepel te drukken. Hij glijdt weg. Ik doe nog een stuk of zes pogingen, maar het helpt niet; de lepel glijdt er steeds weer uit, waardoor ik in het niets druk en draai. Hij is te rond om in de rechte gleuf te passen, wat me zo frustreert dat ik hem bijna tegen de muur smijt.

Mijn opgeheven hand blijft in de lucht hangen.

Haal diep adem. Denk goed na.

De steel van de lepel is veel te dik om in de gleuf te passen en het uiteinde te breed, maar... ik leg mijn hand op het koude, ruwe beton van de celvloer. Misschien is dit de oplossing.

Wanneer Kessler mijn dienblad komt ophalen, ben ik er klaar voor. Mijn maag is leeg en doet pijn; toch heb ik het eten niet aangeraakt. De smurrie op het blad moet onaangeroerd zijn. Kessler schuift de deur open en zodra het gat groot genoeg is, smijt ik het blad door de opening.

‘Dit is walgelijk!’ schreeuw ik. ‘We zijn toch geen beesten!’

Kessler duikt omlaag en het dienblad knalt tegen de muur achter hem. Er komen bruine en groene voedselspetters op zijn gezicht en uniform en hij deinst vloekend achteruit. In de halve seconde die Kessler nodig heeft om zijn hand te heffen en me hard in mijn gezicht te slaan, onderdruk ik een gemene grijns. Daarna zak ik in elkaar op de vloer, terwijl er tranen van pijn in mijn ogen springen.

‘Geschift kreng,’ zegt Kessler en hij sluit de deur met een klap.

Ik kan alleen maar hopen dat zijn woede over de rotzooi die hij moet opruimen zo hevig is dat hij niet doorheeft dat de lepel ontbreekt.

Voor de zekerheid wacht ik zo lang mogelijk. Misschien wel een uur, of zelfs twee. Dan trek ik de lepel tevoorschijn van onder mijn dunne schuimmatras. Ik breek het bovenste deel ervan af, waarna ik met mijn vingers aan de scherpe rand boven aan de steel voel om in te schatten of hij in de gleuf van de schroef past.

Haastig loop ik naar de muur, waar ik met mijn gezicht vlak voor het verwarmingsrooster zeg: 'Hé, ben je daar?'

Er klinkt gepiep van roestige veren als Finn van zijn bed afrolt. 'Ik was al half vertrokken. Je hebt mazzel dat ik je nog hoorde.'

Ik druk mijn vingers tegen het koude metaal van het rooster. Het is soms moeilijk te geloven dat hij hooguit een halve meter bij me vandaan zit. Hij lijkt zo ver weg.

Zou hij ooit zijn kant van de muur aanraken en aan me denken?

'Kun je een liedje zingen?' vraag ik.

'Zingen?'

'Alsjeblieft?'

'Nou, goed dan,' klinkt het stomverbaasd, maar bereidwillig. Finn helpt me altijd. 'Heb je een verzoeknummer?'

'Alles is goed.'

Hij begint iets te zingen dat religieus klinkt. Misschien is het wel een kerklied. Pas toen het allemaal was begonnen – toen we onderweg waren en we ons oude leven samen met de uitlaatgassen van de vrachtwagen waarmee we de stad werden uit gesmokkeld, achter ons hadden gelaten – ontdekte ik dat Finn elke week met zijn moeder naar de kerk ging. Hij vond het zelfs prettig. Toen schokte het me, al weet ik nu niet meer waarom. Misschien omdat ik niet gelovig ben opgevoed, of omdat bidden, maaltijden met kerkgenoten en preken zo veraf leken te staan van de Finn die ik kende.

Of liever gezegd, de Finn die ik dácht te kennen.

Hij heeft een goede stem, een krachtige tenor die verfrissend aandoet, als koel katoen op je huid. Je zou het nooit verwacht heb-

ben van iemand met zijn uiterlijk. Of misschien ook wel, ik weet het niet. Ik heb Finn al maanden niet meer gezien. Misschien ziet hij er nu heel anders uit dan ik me herinner.

Terwijl Finns stem zo luid in de cel weerklinkt dat elk gat en elke scheur in de betonnen muren ermee wordt gevuld, druk ik de scherpe rand van de kapotte lepel tegen het beton. Langzaam trek ik het plastic heen en weer over het ruwe oppervlak om het af te vijlen. Ik schroef het tempo op, terwijl het schrapende geluid zich in mijn oren mengt met de klank van Finns stem.

Hoewel het kil is in de cel staan er zweetdruppels op mijn voorhoofd van de inspanning. Ik stop om te kijken of de steel van de lepel al in de schroef past. Het gaat de goede kant op. Weer begin ik te vijlen, waarbij ik de steel zo krampachtig vasthoud dat mijn hand er pijn van doet. Het gaat lukken, ik weet het zeker.

Finn stopt met zingen, maar ik ben zo geconcentreerd bezig dat ik het nauwelijks merk.

‘Em, wat ben je aan het doen?’

‘Dit gaat me lukken,’ fluister ik tegen mezelf.

‘Wat gaat je lukken?’

Weer kijk ik of de lepelsteel smal genoeg is en nu past de gevijlde rand perfect in de gleuf van de schroef. Stevig duw ik hem erin, en ik voel mijn bloed warm worden. Een zacht stemmetje binnen in mij vraagt waarom dat stomme afvoerputje eigenlijk zo belangrijk voor me is, maar ik hoor het bijna niet door het bonzende geluid in mijn hoofd, als van een trommelaar die soldaten naar de oorlog voert. Ik begin de steel rond te draaien, maar aangekoekt vuil, roest en God weet wat zich nog meer jarenlang rondom de schroef heeft verzameld, houden hem stevig op zijn plaats. Door meer kracht te zetten probeer ik hem tot draaien te dwingen, tot het plastic kraakt en dreigt te breken.

‘Kom op, verdomme!’

Ik pak de steel zo laag mogelijk vast, vlak boven de schroef en draai. Piepend komt de schroef in beweging. Ik lach, met kleine ademstootjes die vreemd maar prettig aanvoelen op mijn lippen. Wanneer deze schroef los is, ga ik de volgende te lijf, en die daarna,

en probeer ze haastig met mijn vingernagels te laten draaien als het niet snel genoeg lukt met de lepelsteel, tot er bloed onder mijn nagels zit en ik nog voordat de laatste schroef helemaal los is ongeduldig aan het roostertje begin te rukken.

Het ding schiet in mijn hand, plotseling alleen maar een dun stukje metaal, en ik laat het rinkelend op de vloer vallen.

‘Wat gebeurt daar, Em?’

Finn klinkt nu bezorgd, maar ik heb geen tijd om daar aandacht aan te besteden. Eindelijk kan ik mijn hand in de afvoer steken. Volgens het logische deel van mijn hersens kan daar alleen maar een koude pijp zitten, maar een dieper instinct vertelt me dat hier sprake is van... ja, waarvan eigenlijk? Opzet? Het lot? Een van die andere grote dingen waarin ik al jaren niet meer geloof?

Het stemmetje wordt bevestigd wanneer mijn vingers zich sluiten rond een voorwerp dat verstopt zit in de afvoer. Mijn lichaam spant zich aan bij de wilde vreugde die in me losbreekt, alsof mijn spieren precies weten hoe ze die uitbarsting moeten bedwingen. Ik trek het voorwerp omhoog en bekijk het goed.

Het is een diepvrieszakje, stokoud en vlekkerig wit uitgeslagen van het harde water en de schimmel van jaren. Een volkomen alle-daags voorwerp – het doet me denken aan de boterhammen met pindakaas die ik vroeger in mijn gymtas vond – dat hopeloos misplaatst lijkt in mijn piepkleine gevangenis. In het zakje zit een vel wit papier met blauwe lijntjes, zoals ik op school gebruikte, met een rafelige rand waaruit blijkt dat het uit een schrijfblok is gescheurd.

Met trillende vingers open ik het zakje. Plotseling ben ik bang. Vanaf het ogenblik dat ik het putje zag, wist ik dat er iets belangrijks mee was. Iets wat niet normaal is. Dit kan niets goeds betekenen.

Ik trek het stuk papier eruit en bekijk het eens goed. Ineens wordt alle lucht om me heen weggezogen. Ik probeer te ademen, maar het lukt me niet. Het lijkt wel of ik geen zuurstof meer krijg.

Het velletje is bijna helemaal beschreven, sommige regels met pen, andere met potlood. De bovenste regels zijn zo vervaagd dat ze moeilijk leesbaar zijn, maar de onderste zien eruit of ze kortgeleden

zijn neergeschreven. Bovendien zijn alle regels netjes doorgestreept, behalve de laatste.

Bovenaan staat in vertrouwde blokletters een naam en de onderste dikke, donkere regel lijkt wel in het papier gekerfd, alsof degene die hem schreef hard op de pen heeft gedrukt.

Die persoon was ik.

Ik heb dit velletje papier nooit eerder gezien, maar ik herken duidelijk mijn eigen handschrift: mijn schuine e's, terwijl alle andere letters in blokletters zijn, mijn achteroverhellende k's en opvallend smalle a's. Ergens diep in me herken ik iets, alsof ik in een andere kamer een telefoon hoor rinkelen.

Ik begin te trillen. Op dit moment en op deze plek krijgt een briefje waarvan ik mij niet herinner dat ik het geschreven heb een heel bijzondere betekenis.

Maar het is de laatste regel waardoor ik halsoverkop naar het toilet in de hoek van mijn cel ren.

Je moet hem vermoorden.

2

Em

Ik kokhals tot mijn maag zo leeg is dat er niets meer valt over te geven, daarna leun ik met mijn voorhoofd tegen de koele muur en veeg met mijn mouw mijn mond af.

Je moet hem vermoorden.

Als ik mijn ogen dichtdoe, zie ik de woorden nog steeds voor me. Het is alsof ze in mijn geheugen gegrift zijn, maar ik kan ze niet accepteren. Er moet een andere manier zijn. Zo hard ben ik niet.

Nog niet in elk geval.

Verderop in de gang hoor ik een deur dichtvallen. Er komt iemand aan. Ik vlieg naar het putje. Het is onmogelijk te voorspellen wat de dokter zal doen als hij ziet dat ik het heb opengeschroefd en als hij het stuk papier ziet...

Bij die gedachte verandert mijn bloed in ijs. Dan zal hij me zeker vermoorden.

Haastig breek ik de lepel met onhandige bewegingen in kleine stukjes, die ik in het putje gooi. Inmiddels hoor ik zware voetstappen op het beton. Vlug mik ik het rooster weer op het putje en draai de schroeven zo goed mogelijk met mijn vingertoppen en nagels vast. Ik grijp het plastic zakje en het stukje papier en duik weer op bed. Juist als ik ze onder de matras schuif, verschijnt Kessler's gezicht in het raampje van mijn celdeur.

'Waar is de lepel?' vraagt hij.

Shit. Kessler is niet zo dom als ik had gehoopt.

'Waar heb je het over?' vraag ik, terwijl ik nonchalant achteroverleun. Ik dwing mezelf om rustig en gelijkmatig adem te halen,

ook al barsten mijn longen bijna uit elkaar door de inspanning van zojuist.

Kessler draait zijn gezicht naar rechts om te overleggen met iemand die ik niet kan zien. Iemand die geen soldatenlaarzen draagt, waardoor ik geen voetstappen heb gehoord. Mijn tenen krommen zich in mijn sloffen.

Kessler wendt zich weer tot mij. 'We weten dat jij hem hebt. Geef op.'

Tja, dat kan niet meer. Dan zou ik eerst de stukjes uit het putje moeten peuteren, waarna ze de hele cel ondersteboven zouden keren op zoek naar wat ik voor hen verberg. En zodra ze dat briefje vinden, met die waslijst aan bedreigingen in mijn handschrift, ben ik er geweest.

Bovendien geef ik die mannen uit principe nooit waar ze om vragen, hoe klein het ook is.

Ik vouw mijn handen achter mijn hoofd. 'Bekijk het maar.'

'Luister meid, het is alleen maar een plastic lepel.' Dat is de dokter, zijn stem gedempt door de deur. 'Wat wou je ermee doen? Een tunnel graven soms?'

Bij het geluid van zijn stem spring ik op. 'Lazer op!'

'Em?' Door het verwarmingsrooster hoor ik Finns stem. 'Wat is er aan de hand?'

'Laatste kans.'

Ik spuug op het raampje. Mijn huid prikt van woede. De deur kan elk moment opengeschoven worden, waarna de dokter binnenkomt en er weer afschuwelijke dingen gaan gebeuren. En dat allemaal vanwege een plastic lepel. Ik wil zo graag wegrennen dat mijn benen ervan trillen, maar ik kan nergens heen.

Bovendien kan ik het aan.

'Doe de deur open,' zegt de dokter.

Ik hoor hoe er een sleutel in een slot wordt gestoken en er een deur openschuift, maar de mijne blijft dicht. Net te laat begrijp ik wat hier gaat gebeuren.

'Nee!' Ik gooi mezelf tegen de dichte deur en maak holle geluiden door met mijn vuisten op het metaal te bonken. 'Laat hem met rust! Finn!'

Aan de andere kant van de muur jammert Finn van de pijn. Ik hoor het zwakke geknetter van het speciale militaire stroomstootwapen dat de dokter zo graag gebruikt, zodat hij zijn tere handjes niet vuil hoeft te maken. Er zitten verschillende standen op die tot bewusteloosheid of een hartstilstand kunnen leiden. Het eerste ken ik uit eigen ervaring, het tweede heb ik bij anderen gezien, en ik word gek bij de gedachte dat ze dit apparaat bij Finn gaan gebruiken. Ik brul zijn naam en beuk onafgebroken met mijn lijf tegen de deur.

Het gezicht van de dokter verschijnt in het piepkleine celdeurraampje. Ik deins achteruit, alsof ik bang ben dat hij zijn handen dwars door het glas zal steken om mijn keel te grijpen. Niet dat dat nodig is. Alleen al als ik zijn gezicht zie, krijg ik het gevoel dat hij me de hals dichtknijpt.

‘Je kunt hier elk moment een einde aan maken,’ zegt hij. Hij ziet er net zo uit als altijd, op hem heeft de tijd geen vat. Zelf betwijfel ik of ik mijn spiegelbeeld nog zou herkennen.

Zijn stem wordt zachter, waardoor hij bijna vriendelijk klinkt. ‘Waarom geef je me de lepel niet gewoon?’

Met wazige, brandende ogen staar ik hem aan. Finn kreunt nu van de pijn, maar ik kan niets voor hem doen. Dat stukje papier zou de boel pas echt verzieken voor ons allebei. Ik proef gal wanneer ik slik. ‘Ik heb hem niet. Kessler is hem zeker kwijtgeraakt.’

De dokter ziet er treurig uit, en jezus, wat veracht ik hem daarom. Hij buigt zijn hoofd, en vervolgens doet Kessler iets waardoor Finn het uitschreeuwt.

Tegen de tijd dat ik Finn niet meer hoor, is mijn stem schor van het schreeuwen en zijn de zijanten van mijn vuisten rauw van het bonzen op de muur. Kesslers zware en de dokters lichtere voetstappen klinken in de gang en sterven weg. Mijn schuldgevoel drukt op me als lood en zorgt ervoor dat elke beweging me uitput als ik mijn kussen en dunne, katoenen deken van mijn bed haal en me op de koude vloer naast het verwarmingsrooster nestel.

‘Finn?’ fluister ik. ‘Ben je daar?’

Stilte. Zou hij mij nu net zo haten als ik mezelf haat?

'Finn?'

'Ben net terug. Heb even een pizza gehaald.'

Ik barst in tranen uit.

'Hé,' klinkt zijn stem zacht en hees. 'Hé, alles is goed.'

'Hou toch op!' schreeuw ik. 'Hou op met me te troosten! Ze hebben je gemarteld voor iets wat ik gedaan heb!'

'Sst, het gaat alweer, Em.'

'Helemaal niet!'

'Wel waar. Alleen...'

'Alleen wat?'

Hij zucht. 'Alleen zou ik je zo graag willen zien.'

Ik schuif dichtert tegen de muur, druk mezelf er helemaal tegen aan en leg mijn handen met gespreide vingers tegen de betonblokken, alsof ik hém aanraak. Dit is zo dwaas dat ik blij ben dat hij me niet kan zien, maar ik voel me er wel een beetje beter door. 'Ik jou ook.'

'Weet je nog dat je een hekel aan me had?'

Ik lach en huil tegelijkertijd. 'Nou ja, je was dan ook onverdraaglijk.'

'Je bedoelt zeker onverbeterlijk.'

Even leun ik met mijn voorhoofd tegen de muur en doe ik net alsof het zijn warme en stevige schouder is. 'Je kletst ook altijd zo graag onzin.'

'Hé, doe eens lief. Ik ben zojuist voor je gemarteld.'

'Finn...'

'Sst. Vertel me maar dat je ongelijk had en dat ik geweldig ben,' klinkt het zacht.

Hij is ook geweldig. En hij verdient dit niet.

Ik trouwens ook niet.

'Ik ga hem vermoorden,' zeg ik zachtjes.

'Tuurlijk.'

'Ik meen het. We smeren hem en daarna ga ik hem vermoorden,' zeg ik.

Fluisterend door het rooster leg ik hem alles uit over het afvoertje, het stukje papier en de laatste regel.

De stilte die daarop volgt, is net zo dik en stevig als de muur tussen ons in.

Ik probeer me hem voor te stellen. Zijn warrige blonde haar dat hoognodig geknipt moet worden en rond zijn oren en in zijn nek krult. Zijn blauwe ogen die wazig staan van de schok. Of zijn ze groen? Nee, zeker weten blauw. Als diep, helder water. Zijn mond hangt open, maar hoe ik ook mijn best doe, ik kan me niet meer herinneren hoe die eruitziet. Heeft hij dunne of volle lippen? En zijn ze roze of bleek?

Eerlijk gezegd weet ik niet eens meer hoe ik er zelf uitzie.

‘Kunnen we dat?’ vraagt hij uiteindelijk.

Kunnen we hem vermoorden, bedoelt hij. Misschien kan hij de woorden niet uitspreken.

‘Volgens mij hebben we geen keus.’

‘Maar eerst moeten we ontsnappen en teruggaan,’ zegt hij. ‘Denk je dat dat mogelijk is?’

‘Uit het briefje blijkt dat we het al veertien keer eerder hebben gedaan.’

‘Maar hoe dan?’

‘Geen idee. Maar ik weet zeker dat ik het mezelf verteld zou hebben als ik het had moeten weten.’

Hij lacht. ‘Die zin klinkt echt onvoorstelbaar krankzinnig.’

‘Vind je?’ Ik benijd Finns talent om van elke situatie de humor in te zien, maar hier is toch echt niets grappigs aan.

‘Em...’

‘En ga me nu niet vertellen dat het niet nodig is.’ Ik moet een verdomd goede reden hebben gehad om die zin op te schrijven, en dat kleine verknipte wezentje in mij, dat louter bestaat uit bitterheid en woede, heeft er geen spijt van. ‘Of dat het ook op een andere manier kan.’

‘Eigenlijk wilde ik je vragen wat je aanhebt.’

Ik bijt op mijn lip om een glimlach te onderdrukken. Oké, dat was inderdaad best grappig.

‘God, wat mis ik je,’ flap ik eruit, waarna ik de woorden meteen weer zou willen terugnemen. Ik wend me af van het rooster, irrationeel.

oneel genoeg bang dat hij me kan zien blozen.

‘Ik weet het,’ zegt hij zachtjes. Ik stel me voor dat hij zijn hand tegen de andere kant van de muur aan drukt. ‘Maar ik ben vlakbij.’

Er gaan dagen voorbij. Finn en ik bespreken drie maaltijden lang wat we ontdekt hebben.

‘Wanneer gaan we eigenlijk?’ vraagt hij uiteindelijk.

We hebben het onderwerp allebei een poosje vermeden. Het is nogal pijnlijk en dat geldt al voor zoveel dingen hier.

‘Daar heb ik over nagedacht,’ zeg ik. ‘We moeten er 4 januari zijn. Vier jaar geleden.’

Stilte.

‘Dat meen je niet.’

Ik begrijp zijn standpunt. Het is ook niet bepaald een periode die ik graag wil herbeleven.

‘We moeten wachten tot hij de formule heeft uitgeknoebeld,’ zeg ik. ‘Anders zou de paradox zo groot zijn dat je niet kunt voorspellen wat er zou gebeuren. Dus het kan pas erna.’

‘Oké,’ zegt hij, ‘maar waarom 4 januari?’

‘Omdat hij op die datum nooit naar ons zal zoeken. Weet je nog wanneer ik de papieren in handen kreeg?’ vraag ik.

‘Natuurlijk, het was op die dag.’

‘Maar dat weet de dokter niet. Hij denkt dat ik ze pas later vond. Weet je waarom?’

‘Nee?’

‘Omdat hij zich niet herinnert dat hij die dag de formule heeft ontdekt. Voor zover hij weet, was dat pas drie dagen later. Op 7 januari dus,’ antwoord ik.

‘Dus als we terugkeren naar 4 januari, hebben we nog minstens drie dagen voordat hij ons verwacht,’ reageert Finn.

‘Precies,’ zeg ik met een zucht. ‘Bovendien zal hij door alle gebeurtenissen van streek zijn. Later is hij te machtig. Te veel beschermd.’

Dat beaamt Finn. Hij weet net zo goed als ik dat dit moment ons de meeste kansen biedt. We nemen alles nog eens door, bespreken